

દેશપ્રેમ એટલે શું ?



રાણા પ્રતાપને દિલ્હીના બાદશાહ અકબર સાથે લડાઈ ચાલી. એ વખતે તમામ રજવાડાં દિલ્હીના બાદશાહને નમતાં હતાં. બાકી એક મેવાડ રહ્યું હતું. પણ ક્યાં મેવાડના નાનકડા રાજનો ઘણી રાણો પ્રતાપ અને ક્યાં દિલ્હીનો બાદશાહ ! યુદ્ધ થયું. તેમાં રાણો પ્રતાપ હાર્યો. પણ રાણા પ્રતાપે તો પોતાની ટેકની ખાતર યુદ્ધ આદર્યું. હતું. એટલે એ ટેકમાં ને ટેકમાં એણે આખું રાજ ખોયું ! એવો પ્રસંગ પણ આવ્યો કે મેવાડના મહારાણાને પાંદડાંની પતરાળીમાં મકાઈનો રોટલો મળવો પણ મુશ્કેલ થયો ! જ્યારે આવું દુઃખ પડવા માંડ્યું, ત્યારે એનું મન હાથ ન રહ્યું. માણસ બધું સહન કરે, પણ પોતાનાં સ્ત્રીબાળકને, રોટલા માટે ટળવળતાં જુએ ત્યારે તો હદ થઈ ગઈ ? ચિત્તોડના મહારાણા પ્રતાપને આવા દિવસો આવ્યા. રોટલાના એક કટકા માટે રાણા પ્રતાપનાં છોકરાં રડે ! એ મૂંઝવણમાં ને મૂંઝવણમાં, રાણા પ્રતાપે બાદશાહને તાબે થવાનો વિચાર કર્યો. બીજું કંઈ નહિ, સુખનો રોટલો તો મળે !

પ્રતાપનું મન ડગ્યું છે. એવા સમાચાર ઊડતા ઊડતા અકબર બાદશાહને મળ્યા. બાદશાહને તો એટલું જ કામ હતું. રાણા પ્રતાપની ટેક તૂટે એટલે બસ !

એણે પોતાના દરબારના એક સરદારને આ વાત કરી. એ સરદારનું નામ પૃથુરાજ. બિકાનેરના રાજાનો એ ભાઈ. એના મનમાં રાણા પ્રતાપની એક અડગ મૂર્તિ બેઠી હતી. પ્રતાપની ટેક ઉપર એ ફિદા હતો ! અકબર બાદશાહની વાત સાંભળીને એના મનમાં એક ઘા પડી ગયો, ‘અરર ! રાણો પ્રતાપ ડગે ? તો તો થઈ રહ્યું ? પછી રહ્યું કોણ ?’

એટલે એણે બાદશાહને હિમ્મતથી કહ્યું : ‘જહાંપનાહ ! હિમાલય ડગે પણ રાણો પ્રતાપ ડગે એ હું ન માનું ! હું કાગળ લખીને પૂછાવું તો સાચી ખબર પડે ! એના કોઈ દુશ્મને ગાપું હાંક્યું હોય તો ?’

અકબર બાદશાહે છૂટ આપી. એટલે એણે એક સંદેશો રાણા પ્રતાપને મોકલ્યો. એમાં એણે રાણા પ્રતાપને લખ્યું કે, ‘હે, રાજપુત વીર ! હવે અણનમ તું એક જ રહ્યો છે ! તું ડગીશ ને જો બાદશાહને નમીશ, તો પછી રજપૂતો કોને

નામે ગૌરવ લેશે ? દુઃખ તો આજ છે ને કાલ નથી. એ કેટલાક દિવસ રહેશે ! એ થોડા દી રહેશે. પણ નામ તો અવિચલ રહેશે ! હે વીર પુરુષ ! જો તું ડગીશ, તો રજપૂતી લૂંટાઈ જશે !’

રાણા પ્રતાપને આ વીર વાણી વાંચીને ઉત્સાહ આવ્યો. તેણે બાદશાહને શરણે જવાનો વિચાર માંડી વાળ્યો. પોતે સામે મોંએ ટકી શકે તેમ નથી એમ લાગ્યું. ત્યારે મેવાડ છોડી દઈને, સિંધમાં જવા નીકળ્યો !

પણ પ્રતાપ મેવાડ છોડી જાય છે એ સમાચાર એના જૂના કારભારી ભામાશાને મળ્યા. અને એ જાય, પછી મેવાડમાં રહું શું ? ભામાશાના મનમાં થઈ આવ્યું કે દોલત તો આજ છે ને કાલ નથી ! રાણા પ્રતાપ જેવો ટેકીલો નર દેશને તજી દેશે, તો મેવાડના નામ ઉપર કાળી ટીલી આવી જશે. એક હજાર ગંગા નદીનાં પાણીથી પણ એ કાળી ટીલી પછી નહિ ધોવાય.

એટલે એણે પોતાની સાત સાત પેઢીનો ખજાનો ભેગો કર્યો. તમામ સોનામહોરો લઈને રાણા પ્રતાપને મેવાડમાં પાછા લાવવા માટે એ નીકળ્યો. રાણો પ્રતાપ સિંધમાં પ્રવેશ કરવાની તૈયારી કરતો હતો, ત્યાં એણે એને રોક્યો. રાણા પ્રતાપને મળ્યો. અને જ્યારે એની સામે પોતાની લાખ્ખો સોનામહોરો ધરી દીધી ત્યારે રાણાજી પણ એ દેશપ્રેમ જોઈને છક થઈ ગયા !

એ મેવાડમાં પાછા ફર્યા, યુદ્ધ આદર્યું અને યુદ્ધમાં જશ મેળવ્યો, ‘મેવાડ પરાધિન નહિ !’ એ એમનો જીવનમંત્ર એમણે સિદ્ધ કરી બતાવ્યો. દેશને પરાધિન થતો બચાવવા માટે તો આવા મહાત્યાગ કરવા પડે છે. દેશ ત્યારે ટકે. રાણો પ્રતાપ જ્યારે મૃત્યુશય્યા ઉપર પડ્યો, ત્યારે એનો જીવ કેમે કર્યો જાય નહિ. એણે રાજ્ય તો પાછું મેળવ્યું હતું, પણ મેવાડના નાક સમો ચિત્તોડગઢ મેળવ્યા વિનાનો રહી ગયો હતો. એના મનમાં એ દુઃખ હતું ! જ્યારે સરદારોએ સોગન લઈને કહ્યું કે મેવાડને સ્વતંત્ર નહિ કરીએ ત્યાં સુધી મહેલ હવેલી નહિ બાંધીએ, ત્યારે રાણાજીનો જીવ શાંતિ પામ્યો !

દેશપ્રેમનો આ અદ્ભૂત દાખલો છે. દેશની સ્વાધીનતા કેવા કેવા ભોગ માગે છે એ એમાંથી જોવા મળે !

લેખક : ધૂમકેતુ